

Шимон О.М.,  
аспірант кафедри адміністративного та господарського права  
Запорізького національного університету

УДК 342: 340.134 (477)

## ОБМЕЖЕННЯ ДЛЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ПІСЛЯ ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ВИКОНАННЯМ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ, МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Одним із специфічних обмежень, що направлені на запобігання правопорушенням, пов'язаним із корупцією, є обмеження, що поширюються на державних службовців не лише під час перебування їх на державній службі, а й тоді, коли вони вже припинили свою діяльність. Так, відповідно до статті 26 Закону України від 14.10.2014 року «Про запобігання корупції» [1], особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, забороняється:

1) протягом року з дня припинення відповідної діяльності укладати трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами приватного права або фізичними особами – підприємцями, якщо особи, що звільнилися або іншим чином припинили діяльність, протягом року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб – підприємців;

2) розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, встановлених законом;

3) протягом року з дня припинення відповідної діяльності представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах), в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності.

Ці обмеження поширюються на тих, хто займав посаду:

– Президента України, Голови Верховної Ради України, його Першого заступника та заступника, Прем'єр-міністра України, Першого віце-прем'єр-міністра України, віце-прем'єр-міністрів України, міністрів, інших керівників центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступників, Голови Служби безпеки України, Генерального прокурора, Голови Національного банку України, Голови та інших членів Рахункової палати, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Голови Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

– народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів;

– державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування;

– військових посадових осіб Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки;

– суддів, суддів Конституційного Суду України, Голови, заступника Голови, членів, інспекторів Вищої ради правосуддя, посадових осіб секретаріату Вищої ради правосуддя, Голови, заступника Голови, членів, інспекторів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, посадових осіб секретаріату цієї Комісії, посадових осіб Державної судової адміністрації України, присяжних (під час виконання ними обов'язків у суді);

– осіб рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, податкової міліції, осіб начальницького складу органів та підрозділів цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України;

– посадових та службових осіб органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної податкової політики та державної політики у сфері державної митної справи;

– членів Національного агентства з питань запобігання корупції;

– членів Центральної виборчої комісії;

– поліцейських;

– посадових та службових осіб інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим;

– членів державних колегіальних органів.

Таким чином, мова йде про тих осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які втратили цей статус. Формою втрати такого статусу визначено звільнення або припинення діяльності іншим чином. Це обмеження має певні правила визначення часових меж. Воно поширюється на вказану категорію осіб з наступного дня після припинення діяльності, пов'язаної з виконан-

ням функцій держави або місцевого самоврядування, і діє протягом року (щодо укладання трудових договорів (контрактів), вчинення правочинів у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами приватного права або фізичними особами – підприємцями; представництва інтересів визначених осіб) або постійно (щодо розголошення або використання в інший спосіб у своїх інтересах інформації).

Аналізуючи зміст такого обмеження, слід звернутися до тих положень, які воно охоплює. По-перше, це укладання трудових договорів (контрактів) та вчинення правочинів у сфері підприємницької діяльності. Так, особливості укладання трудових договорів (контрактів) передбачено Кодексом законів про працю України [2]. Трудовим договором є угода між працівником і власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом чи фізичною особою, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, з підляганням внутрішньому трудовому розпорядкові, а власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган чи фізична особа зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін (ч. 1 ст. 21 Кодексу законів про працю України). Особливою формою трудового договору є контракт, в якому строк його дії, права, обов'язки і відповідальність сторін (в тому числі матеріальна), умови матеріального забезпечення і організації праці працівника, умови розірвання договору, в тому числі дострокового, можуть встановлюватися угодою сторін. Сфера застосування контракту визначається законами України (ч. 3 ст. 21 Кодексу законів про працю України). Враховуючи, що обмеження поширюється і на вчинення правочинів у сфері підприємницької діяльності, слід зазначити, що правочин – це дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків (ст. 202 Цивільного кодексу України [3]). Проте антикорупційним законодавством заборонено укладання не будь-яких правочинів, а лише тих, що стосуються підприємницької діяльності (як вже зазначалося, самостійної, ініціативної, систематичної, на власний ризик господарської діяльності, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку). Прикладом таких правочинів можуть бути договори купівлі-продажу, поставки, контракти, міни, лізингу тощо. Важливе значення має і суб'єктний склад таких трудових договорів (контрактів), правочинів у сфері підприємницької діяльності, адже законодавством заборонено укладати їх саме з юридичними особами приватного права або фізичними особами – підприємцями, якщо стосовно них здійснювалися повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень особами, що звільнилися або іншим чином припинили діяльність протягом року до дня такого припинення.

Другим аспектом прояву обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування, є заборона розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, встановлених законом. Інформацією, відповідно до Закону України від 02.10.1992 року «Про інформацію» [4], є будь-які відомості та / або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. За порядком доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом. Будь-яка інформація є відкритою, крім тієї, що віднесена законом до інформації з обмеженим доступом. Інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація. Щодо способів застосування такої інформації (розголошення або використання), слід звернутися до позиції авторів Науково-практичного коментаря до Закону України «Про запобігання корупції», які зазначають, що «розголошення інформації» означає, що особа, якій інформація стала відома у зв'язку зі службовою діяльністю, протиправно передає її стороннім особам, ознайомлює з нею таких осіб або своєю поведінкою створює умови, які надають можливість стороннім особам ознайомитися з відповідними відомостями. «Використання інформації» – це її застосування самою особою, якій ця інформація стала відома, у господарській чи іншій діяльності для отримання вигоди, переваги, іншої користі, у тому числі шляхом розповсюдження, збуту, а також інші дії, які особа вчиняє за допомогою відповідної інформації або користуючись фактом наявності в неї такої інформації. Слова «у своїх інтересах» розуміються так, що відповідній особі заборонено використовувати інформацію як з корисливих мотивів, так і в інших особистих інтересах та інтересах третіх осіб [5, с. 222]. Враховуючи, що заборона розголошення інформації має застереження (крім випадків, встановлених законом), можна навести приклад такого винятку. Так, ч. 3 ст. 30 Закону України від 02.10.1992 року «Про інформацію» передбачено, що суб'єкти інформаційних відносин звільняються від відповідальності за розголошення інформації з обмеженим доступом, якщо суд встановить, що ця інформація є суспільно необхідною. До такої належить інформація, яка свідчить про загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності України; забезпечує реалізацію конституційних прав, свобод і обов'язків; свідчить про можливість порушення прав людини, введення громадськості в оману, шкідливі екологічні та інші негативні наслідки діяльності (бездіяльності) фізичних або юридичних осіб тощо.

І третій аспект прояву обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування, пов'язаний із представництвом інтересів будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах), в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому особа працювала на

момент припинення діяльності. Представництвом є правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє (ст. 237 Цивільного кодексу України). Тобто, особі, уповноваженій на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, яка звільнилася або іншим чином припинила діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, заборонено бути представником перед тими особами, де особа працювала на момент припинення діяльності.

Щодо відповідальності за порушення вставленого обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування, слід зазначити, що Національне агентство з питань запобігання корупції має звернутись до суду для припинення трудового договору (контракту), визнання правочину недійсним. Тобто, за наслідками виявлення порушення трудовий договір (контракт) має бути припинений, а правочини у сфері підприємницької діяльності можуть бути визнані недійсними. Розглядаючи питання відповідальності за розголошення або використання в інший спосіб інформації, увагу привертає стаття 172-8 Кодексу України про адміністративні правопорушення [6], що має назву «Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень», однак стосується вона саме «діючих» осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а не «колишніх», тому саме в цьому випадку застосовуватись не може.

Таким чином, обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, – це одне зі специ-

фічних обмежень, передбачених антикорупційним законодавством, що спрямоване на запобігання правопорушенням, пов'язаним із корупцією. Це обмеження поширюється на державних службовців не лише під час перебування їх на державній службі, а й тоді, коли вони звільнилися або іншим чином припинили свою діяльність. Полягає воно у забороні укладати трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з підконтрольними під час державної служби юридичними особами приватного права або фізичними особами – підприємцями; розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень; представляти інтереси будь-якої особи у справах, в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якій державний службовець працював на момент припинення зазначеної діяльності.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. №1700-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 3186.
2. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971. Відомості Верховної Ради УРСР. 1971. Додаток до № 50.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40. С. 356.
4. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 року. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48. Ст. 650
5. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / Наук. ред. Хавронюк М.І. К.: Ваіте, 2018. 472 с.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. (зі змінами та доповненнями). Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. № 51. Ст. 1122.

#### Шимон О.М. ОБМЕЖЕННЯ ДЛЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ПІСЛЯ ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ВИКОНАННЯМ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ, МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У статті проаналізовано особливості і сутність встановленого законодавством обмеження для державних службовців після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування. З'ясовано коло осіб, на яких поширюється обмеження; сутність всіх трьох елементів такого обмеження (укладати договори, розголошувати інформацію, представляти інтереси).

**Ключові слова:** обмеження, державний службовець, припинення діяльності, інформація, представництво.

#### Шимон А.Н. ОГРАНИЧЕНИЯ ДЛЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ СЛУЖАЩИХ ПОСЛЕ ПРЕКРАЩЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ, СВЯЗАННОЙ С ВЫПОЛНЕНИЕМ ФУНКЦИЙ ГОСУДАРСТВА, МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ

В статье проанализированы особенности и сущность установленного законодательством ограничения для государственных служащих после прекращения деятельности, связанной с выполнением функций государства, местного самоуправления. Выяснен круг лиц, на которых распространяется ограничение, сущность всех трех элементов такого ограничения (заключать договора, разглашать информацию, представлять интересы).

**Ключевые слова:** ограничения, государственный служащий, прекращение деятельности, информация, представительство.

**Shimon A.N. RESTRICTIONS FOR STATE EMPLOYEES AFTER THE TERMINATION OF ACTIVITIES RELATED TO THE IMPLEMENTATION OF STATE FUNCTIONS, LOCAL GOVERNMENT**

The article analyzes the peculiarities and essence of the limitation established by the legislation for civil servants after the termination of activity connected with the fulfillment of the functions of the state and local self-government. This restriction is one of the specific limitations provided by anti-corruption legislation aimed at preventing corruption-related offenses. It applies to civil servants not only during their civil service, but also when they are released or otherwise ceased their activities. It is in the prohibition: 1) to conclude labor contracts (contracts) or to enter into transactions in the sphere of entrepreneurial activity with civil law entities controlled by private law or private entrepreneurs; 2) to disclose or otherwise use in their interests information which has become known to them in connection with the performance of official authority; 3) represent the interests of any person in cases in which the other party is a body, enterprise, institution, organization, or a civil servant at the time of the termination of the specified activity

The article clarifies the circle of persons to whom this restriction applies, as well as the essence of all three elements of such restriction (to conclude contracts, to disclose information, to represent interests).

**Key words:** restriction, civil servant, termination of activity, information, representation.